

**СВІТОГЛЯДНІ ОСОБЛИВОСТІ СУСПІЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО
МІЩАНСТВА У ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇНАХ**

У статті розглядаються особливості суспільного ставлення до міщанства в пострадянських країнах і його відображення в історичних і сучасних значеннях слів «міщанин», «міщанство», «обиватель», «обивательство», досліджуються причини появи й фіксації нових значень цих значень як складових соціального світогляду.

Ключові слова: міщанин, міщанство, обиватель, обивательство.

Протягом останнього століття людство зробило величезний крок у своєму розвитку. Провідні країни перейшли від індустріальних до постіндустріальних суспільств, взявши курс на побудову інформаційних суспільств. Це означає, що відбулася суттєва зміна економічних пріоритетів і, як наслідок, соціальних та культурних явищ, поява нових філософських ідей. Хоча сьогодні Україна поступається в економічному плані лідерам світового розвитку, таким, як США, країни Євросоюзу, Австралія, Японія, Канада, Росія та ін., але участь у глобальних світових процесах так чи інакше сприяє змінам і в українському суспільстві. Глобальні процеси так чи інакше змінюють життя й інших пострадянських країн. Світогляд громадян цих країн також переживає значні зміни, адже в суспільній практиці постійно виникають нові явища, котрі потребують усвідомлення. Змінюються погляди й на, здавалося б, звичні явища. Це яскраво відображається в мовних процесах – адже, як зазначив ще відомий лінгвіст В. Фон Гумбольдт, мова є «духом народу». Приміром, в останні часи українська та мови сусідніх народів увібрали багато іноземних термінів, що демонструє курс країн, у котрих функціонують ці мови, на подальшу інтеграцію з іншими державами, відкритість до нових явищ. Тим не менше, ці мови містять багато слів, тлумачення яких – і навіть їх ідеологічне забарвлення – зберігаються майже без змін вже більш, ніж століття.

Одним з явищ, котрі сьогодні потребують дослідження та нового осмислення, є міщанство як суспільний клас та притаманний йому світогляд. За словами «міщанство», «міщанин», «обивательство», «обиватель» у ХХ ст. міцно закріпився зневажливий відтінок, що знайшло відображення у словникових статтях до цих слів та їх синонімів. Традиція негативного ставлення до міщанства була закладена російськими публіцистами лівого напрямку на межі ХІХ–ХХ ст., а після включення до складу СРСР України та інших територій, в слов'янських мовах з'явилися лексико-семантичні кальки російських слів «мещанин», «міщанство», «обыватель», «обывательщина». Приміром, в українській мові є слова «міщанин», «міщанство», «обиватель», «обивательство», в білоруській – «мяшчанін», «мяшчанства», «абывацель»,

«абывацельства». Тлумачні різних мов наводять до цих слів практично однакові значення, що легко пояснити впливом єдиної ідеології. Втім, в останні роки в суспільствах пострадянських країн регулярно піднімається питання необхідності створення «середнього класу», котрому традиційно належить важлива роль у економічному добробуті багатьох західних країн. Цей «середній клас», тобто дрібна буржуазія, є тим самим міщанством, світогляд якого піддавався жорсткій критиці у радянський період. Незважаючи на нові соціально-економічні пріоритети, сучасні словники продовжують попередню традицію тлумачення слів «міщанин», «міщанство», «обиватель», «обивательство» та їх синонімів. Отже, у світогляді пересічного українця, незалежно від того, чи є він носієм української чи російської мови, досі закріплюється негативне ставлення до міщанства. Взагалі, якщо у 1920–1930 рр. в СРСР міщанство, проголошене негативним явищем, було у центрі суспільної уваги як об'єкт боротьби, то наприкінці ХХ ст. про нього стали говорити менше, а в незалежній Україні ця тема науково практично не вивчалася. З'являються лише окремі наукові й публіцистичні статті, присвячені міщанству, до яких можна віднести праці Л.Зелінської [16], Ю.Степанова [15], А.Табунова [14] та ін. Тому є певна необхідність повернутися до цього питання й дослідити його з позиції сучасних суспільних тенденцій.

Великий тлумачний словник сучасної української мови [1] визначає обивателя наступним чином: «1. Людина, позбавлена широких суспільних поглядів, що живе дрібними, міщанськими інтересами; міщанин. 2. заст. Постійний мешканець якої-небудь місцевості, населеного пункту і т. ін. 3. зах. Поміщик». Відповідно, обивательщина це – «зневажл. Відсутність широких суспільних інтересів, дріб'язковість, характерні для обивателя (у 1 значенні)» [1, 636].

Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах [2] також наводить схоже тлумачення слів «міщанин» та «обиватель».

Словник синонімів української мови [3] включає слова «міщанин» та «обиватель» до одного синонімічного ряду, причому тлумачення подається тільки до слова «обиватель» (людина з обмеженими дрібновласницькими інтересами й вузьким світоглядом), а замість окремої статті, присвяченої слову «міщанин», є відсилання до інших слів, що у різних значення слова «міщанин» виступають його синонімами: обиватель, громадянин, житель, міщанин, поміщик [3, т. 2, 14]. Іншими синонімами слова «обиватель» є такі: філістер (книжне), бюргер (застаріле), салогуб (застаріле зневажливе).

Тож можна дійти висновку, що в сучасному значенні слова «міщанин» і «обиватель» є синонімами та позначають певний соціокультурний та психологічний тип людини, а в історичному значенні слово «обиватель» позначає більш широке поняття – «постійний житель якої-небудь місцевості», в той час як слово «міщанин» позначає лише певний шар міського населення.

Російськомовні джерела, в тому числі радянського періоду, трактують поняття «мещанин» та «обыватель» схожим чином. Словник Ожегова [4] тлумачить слово «мещанин» як «людина із дрібними інтересами й вузьким

кругозором» [4, 301], а слово «обыватель» як «людина, позбавлена суспільного кругозору, що живе тільки дрібними особистими інтересами» [4, 377]. Крім того, словник Ожегова розкриває ті риси, які можна охарактеризувати словом «обывательство», або «міщанство». Якщо стаття «Мещанство» тлумачить їх як «психологію й поведінку міщанина (у 2 значенні)» [4, 301], то стаття «Обывательщина», нарешті, пояснює, які саме риси характеризують обивателів (міщан): «Відсталість, вузькість інтересів, відсутність суспільного кругозору» [4, 377].

Як бачимо, в одних словникових статтях значення слів «міщанин» і «обыватель» розкривається з позицій названого цими словами типу людей до майна (вживається слово «дрібновласницькі») та суспільних процесів (відсутність широких суспільних поглядів), інші ж статті опускають цей момент, говорячи про «дрібні інтереси» та «відсутність широких поглядів» взагалі.

Велика Радянська Енциклопедія [5] суспільному та економічному аспекту міщанства (обывательства) дає таке визначення: «В переносному значенні міщанами називають людей, поглядам і поведінці котрих притаманні егоїзм та індивідуалізм, корисливість, аполітичність, безідейність і т. п.» [5, 205]. Також дається посилання на статтю «Дрібна буржуазія», тобто в даному джерелі міщани (обивателі) та їхні характерні риси розглядаються з чітко визначених класових позицій, а саме – стверджується, що міщанський тип людини є типовим для класу дрібної буржуазії.

У статті, присвяченій «дрібній буржуазії» знаходимо визначення цього поняття: «Дрібна буржуазія, клас дрібних власників міста й села, що живуть винятково або головним чином власною працею. При капіталізмі займає проміжне положення між двома основними класами – пролетаріатом і буржуазією. Дрібна буржуазія неоднорідна за своїм майновим становищем. Верхні її шари наближаються до буржуазії, нижні живуть іноді в гірших матеріальних умовах, аніж багато кваліфікованих робітників великих підприємств» [5, 47]. На цій самій сторінці, із посиланням на праці В. І. Леніна, дається характеристика соціальної позиції та психології дрібної буржуазії. Вона пояснюється тим, що дрібний буржуа одночасно є власник і трудівником, що, з одного боку, обумовлює його прагнення до кращого життя, демократизм, прагнення до справедливості й рівності, ворожість до великого капіталу, монополій, а з іншого – заздрість до положення й багатства буржуа, прагнення вибитися в привілейовану меншість, консерватизм, індивідуалізм і т. ін. Дріб'язковий характер операцій, обмеженість контактів із зовнішнім миром звужують світогляд дрібної буржуазії й зумовлюють її аполітичність [5, 47].

Наведена характеристика відповідає словниковим тлумаченням слів «міщанин» («міщанство») та «обыватель» («обывательство»), розкриваючи їх з класових позицій.

З іншого боку, не можна вважати поняття «дрібна буржуазія» та «міщанство» (у значенні певної соціальної групи) синонімами, адже поняття «міщанство» є більш широким: крім дрібної буржуазії (дрібних торговців,

ремесників) до міщанства відносилися також нижчі службовці. За визначенням тлумачного словника Даля [6], «обыватель» – це «житель на місці, всегдашний; оселений, оселений міцно, власник місця, будинку. Обивателі, городяни, посадські, слобожани, жителі містечка, пригорода та ін.» [6, 637] Значення слова «мещанинь», за Далем, таке: «городянин нижчого розряду, що перебуває в подушному окладі і підлягає солдатчині; до числа міщан належать також ремісники, не записані в купецтво» [6, 637].

Отже, можна дійти висновку, що міщанство як соціальна група історично складалася з нижніх верств міського населення, частиною якого була дрібна буржуазія. Але саме погляди і поведінка дрібної буржуазії стали домінуючими у формуванні поглядів і поведінки всього міщанства, що привело до ототожнення міщан взагалі із дрібними буржуа і появи поняття «міщанство» як позначення характерних рис дрібного буржуа. Застаріле українське слово «салогуб», що є синонімом слів «міщанин», «обыватель» також пов'язує ці риси із певним родом діяльності їхніх носіїв: «Міщанин, торговець» [1, 1096], його тлумачення розглядає міщанські риси як ті, що притаманні торговцям, і розцінює їх як негативні.

Синонімічний ряд до слова «міщанин» також відображає наявність міщанства як явища з відповідним соціальним корінням не тільки в Російській імперії. Так, слово «бюргер», що походить з німецької мови, має практично ті ж саме первинне й переносне значення, що й слово «міщанин»: «У Німеччині та деяких інших країнах Західної Європи – мешканець міста, городянин» та «Обыватель, міщанин» [1, 69]. Слово «філістер», також німецького походження, означає людину з наступними характеристиками: «Самовдоволена, обмежена людина з міщанським світоглядом і святенницькою поведінкою; міщанин, обыватель» [1, 1322]. Слово «філістерство» у першому значенні можна вважати синонімом слів «міщанство» та «обывательщина»: «Погляди і поведінка філістера; обывательська зашкарублість, святенництво» [1, 1322]. Однак у другому значенні («філістери») воно є більш емоційно та оціночно забарвленим, ніж слово «міщанство» у значенні «соціальна група людей, що складалася з дрібних торговців, ремісників, нижчих службовців і т.п.» [1, 658].

Дослідження словникових статей, присвячених словам «міщанин», «обыватель», «бюргер», «філістер», «салогуб» показує, що:

– слова-синоніми «міщанин», «обыватель», «бюргер», «салогуб» пов'язують характерні риси людини, яку називають цими словами, із її соціальним походженням;

– поняття «дрібна буржуазія» можна вважати частково синонімічним для слова «міщанство»;

– слова «салогуб» та «філістер» мають більш виражене негативно-оціночне значення;

– слова «салогуб» та «бюргер» є застарілими;

– слова «міщанин» та «обыватель» в якості тих, що позначають певний соціальний, культурний та психологічний тип людини, є більш сучасними та

більш нейтральними, хоча й використовуються у ряді випадків у негативному контексті.

Необхідно зазначити, що, приміром, в англomовній традиції клас дрібної буржуазії та вказані вище негативні соціальні та психологічні характеристики на відміну від радянської та пострадянської слов'яномовної традиції, позначаються різними словами. Для позначення дрібної буржуазії та її представників є словосполучення «petty bourgeoisie» та «petty bourgeois», а для слова «міщанство» та «міщанин» у сучасних значеннях можна перевести на англійську як «philistine» та «philistinism». Також для позначення вузьких суспільних поглядів існує слово «narrow-mindedness», що взагалі позбавлене історичних коннотацій. А п'єса М. Горького «Міщани» традиційно перекладається на англійську як «Smug Citizens», що означає «самовдоволені, обмежені, манірні громадяни». Тож можна зробити припущення, що в англomовних країнах негативні, «міщанські» людські риси не прийнято безпосередньо ототожнювати із середнім класом. Така традиція сформована саме на території колишньої Російської імперії та СРСР і є особливістю світогляду народів країн, що колись входили до цих держав. Хоча, звичайно, культуру й психологію дрібної буржуазії, в тому числі з критичних позицій, досліджували митці й філософи західних країн. Серед них письменники Д. Лондон, Т. Манн, Х. Ортега-і-Гассет, філософи Франкфуртської школи, екзистенціалісти й пост-модерністи.

Варто слід відмітити, що слово «філістер» почало вживатися в негативному значенні спочатку в Німеччині, а потім було підхоплено й російською публіцистикою. Словом philister у німецькій мові називається представник старозавітного народу, що згадується в Біблії, – філістимлянин [7].

«Вважається, що слово «філістер» («філістимлянин») стало іменем загальним при таких обставинах. Якийсь проповідник в 1693 г. у місті Іена на похованні студента, убитого бюргером, процитував біблійні слова Далілі, звернені до Самсона: «Самсон! Філістимляни йдуть на тебе» (Старий Завіт, Книга суддів Ізраїлевих гл. 15, ст. 16). Слово ввійшло в мову німецького студентства як синонім людини обмеженого, самовдоволеного, далекого духу освіти обивателя-конформіста – антипод людини освіченого, прогресивного і т.д.» – говорить «Словник крилатих слів і висловів» [8].

Німецький філософ XIX ст. А. Шопенгауер писав, що «людей, що не мають внаслідок обмеженості розумових сил ніяких духовних потреб, називають філістерами і підкреслював, що це слово властиве лише німецькій мові» [7].

Публіцистика Російської імперії підхопила німецький неологізм. Так, відомий російський публіцист XIX ст. В. Белінський писав: «Публіка є збори відомого числа (по більшій частині дуже обмеженого) освічених і самостійно мислячих людей; юрба є збори людей, що живуть по переказу, що й міркують по авторитету, іншими словами – з людей, які

Не можуть сміти

Своє судження мати.

Такі люди в Німеччині називаються філістерами, і поки російською мовою не прищезе для них чемного вираження, будемо називати їх цим іменем» [7].

Якщо розглядати світоглядну традицію країн, що раніше входили до складу Російської імперії, а потім СРСР, то тут слово «бюргер» почало часто вживатися у зневажливому контексті XIX ст. у російській художній літературі і публіцистиці, що мала дворянське походження, а також у просторіччі (так само, як і поняття «філістер», «обиватель», «міщанин»). Що ж до слова «міщанин» (польське за походженням), то воно почало набувати свого нового значення у 80-ті рр. XIX ст. Деякі джерела [9] стверджують, що вперше в переносному значенні слово «міщанин» почав широко вживати О. Герцен, який називав міщанство всекласовим і всестановим явищем, але при цьому й позастановим. «В Росії, починаючи з геніального романтика Герцена, що не любив та не схвалював цінностей міської культури, зміцнилася антиміщанська традиція, що виявила значний вплив на багатьох наступних володарів дум» [10].

У своєму есе «Кінці й початки», а також в «Колишньому й думках» він фактично конструює нову категорію, що посідає важливе місце в нього історичній концепції. Синонімами М у текстах Герцена слугують поняття «купецтво» і «буржуазія». О. Герцен протиставляє поняття «міщанство» ідеальному образу «лицаря» як втілення найкращих, у його розумінні, людських рис. «Лицар був більше він сам, більше лице, і беріг, як розумів, свою гідність, того він, по суті, і не залежав ні від багатства, ні від місця; його особистість була головне; в міщанині особистість ховається й не виступає, тому що не вона головне: головне – товар, справа, річ, головне – власність» [11, 381]. Герцен продовжує характеризувати риси міщанина: «Під впливом міщанства все перемінилося в Європі. Лицарська честь замінилася бухгалтерською чесністю, витончені вдачі – вдачами чинними, увічливість – манірністю, гордість – уразливістю, парки – городами, палаци – готелями, відкритими для всіх (тобто для всіх, хто має гроші)» [11, 382]. Головний імператив міщанина, за Герценом: «Наживайся, множ свій дохід, як пісок морський, користуйся й зловживай своїм грошовим і моральним капіталом не розорюючись, і ти сито й почесно досягнеш довголіття, жениш своїх дітей і залишиш по собі гарну пам'ять» [11, 386].

Причому Герцен відносить до одного суспільного прошарку й тих, хто представляє заможне міщанство, і тих, хто відноситься до його нижніх верств: «Усі партії й відтінки помалу розділилися у світі міщанському на два головні стани: з одного боку, міщани-власники, що завзято відмовляються поступитися своїми монополіями, з іншого боку – незаможні міщани, які прагнуть вирвати з їхніх рук їхнє надбання, але не мають сили, тобто, з одного боку, скнарність, з іншого боку – заздрість» [11, 383].

Однак О. Герцен пише про міщанство як про європейське явище, котре ще в незначній мірі притаманне суспільству Російської імперії, й пов'язує його з поширенням протестантської релігії, котра примирила «совість християнина с ділом лихваря».

На початку ХХ ст. дискусію на сторінках ліволіберальних та ліворадикальних газет з приводу міщанства як цілком російського явища підняли відомі громадські діячі того часу М. Горький, Р.В. Іванов-Розумник, Д. Мережковський, С. Л. Франк, Д. В. Овсяніко-Куліковський. Більшість учасників цієї дискусії, зокрема Р. І. Іванов-Розумник (автор двохтомного дослідження «Історія російської суспільної думки. Індивідуалізм і міщанство в російській літературі й житті» (1903 р.)), розглядали міщанство як систему цінностей, що є протилежною інтелігентності саме в умовах російського суспільства (у той час як для західних суспільств таке протиставлення є неможливим).

Програмовою для подальшого закріплення за словами «міщанин» та «міщанство» негативного змістовного відтінку в радянській та пострадянській традиції можна вважати працю М. Горького «Замітки про міщанство» (1905 р.). Зупинімось на деяких характеристиках російського міщанства, наведених у цій публіцистичній праці.

Горький зазначає: «Основні ноти міщанства – потворно розвинене почуття власності, завжди напружене бажання спокою усередині й поза собою, темний страх перед усім, що так чи інакше може налякати цей спокій, і наполегливе прагнення скоріше пояснити собі все, що коливає рівновагу душі, що порушує звичні погляди на життя й на людей» [12, 341].

Психологію міщанства Горький характеризує як особливий, міщанський, індивідуалізм. «Є два типи індивідуалізму: індивідуалізм міщанський і героїчний, – пише О. Горький. – Перший ставить «я» у центрі миру – щось дивно протилежне, пихате й злидарське. Подумайте, як це красиво – у центрі миру стоїть жирна людинка із черевцем, любитель устриць, жінок, гарних віршів, сигар, музики, людей, що поглинає всі блага життя, як бездонний мішок. Завжди неситий, завжди боягузливий, він здатний звести свій зубний біль на ступінь світової події, «я» для цього паразита – усе!» [12, 355]. Другий, героїчний тип індивідуалізму, Горький, вочевидь, продовжуючи герценську традицію «лицарства», описує так: «Світ у мені; я все вмещаю в душі моєї, усі жахи й здивування, увесь біль і радість життя, усю строкатість і хаос її райдужної гри (...). Протиріччя життя повинні бути вільно розвинені до кінця, щоб з тертя їх спалахнула дійсна воля й краса, животворяща, як сонце» [12, 355].

Як бачимо, розуміння міщанства як явища Герцена та Горького відповідає сучасному тлумаченню цього слова, закріпленому у словниках. Тобто це значення виникло у слова «міщанство» більше ста років тому і зберігається за ним досі, попри всі соціальні, політичні, ідеологічні та інші зміни, котрі відбулися за цей період. Слово «обиватель», оскільки є синонімом слова «міщанин» у його ому значенні, автоматично стало його синонімом й у сучасному значенні. Необхідно відмітити, що і раніше, і тепер в публіцистиці робляться спроби позбавити слова «міщанин», «міщанство» негативного відтінку. Приміром, письменник-емігрант першої хвилі Іван Савін писав:

«Міщаноострах, чого й варто було, звичайно, очікувати, перетворився зрештою в таку обивательську потерть, від якої часом просто нудно робилося» [13].

В.Г. Щукін намагається знайти аргументи на захист міщанства: «Немає нічого дивного й тим більше поганого в тому, що звичайна, слабка людина, змучена століттями небезпечного, невпорядкованого життя, мріє про стабілізацію, про мирне й спокійне існування у своєму маленькому приватному колі» [10]. Щукін вважає, що презирство до так званої «вульгарної», «некрасивої» стороні життя – до щоденного побуту й до роботи, без яких немає й ніколи не буде ніякому життя – ні «безбарвної», ні самої піднесеної, впливає у критиків міщанства із селянсько-панської ледачості і немочі, а також безпорадності людини, позбавленого власності, яка виражалася в невмінні покінчити з безладним життям, привівши всі навколо до ладу і додавши насущному побуту гідну й прийнятну форму [10].

Але поки що ці спроби переосмислити роль міщанства в суспільстві не призвели до корегування тлумачення слів «міщанин», «обиватель», похідних від них слів та їхніх синонімів. Отже, ми бачимо, що мова українського суспільства містить деякі поняття, що виникли та придбали своє значення більше століття тому. Можна зробити декілька припущень щодо цього факту. Перше полягає в інертності мови, тобто вона «не встигає» фіксувати нові факти суспільного життя. Це підтверджує той факт, що, попри вже існуюче нове значення слова «міщанин», словники аж до 1930-х рр. не фіксували його [12]. Друге припущення полягає в тому, що в житті суспільства досі зберігаються деякі явища, що виникли сто років тому. Підтвердженням цієї думки може слугувати розширення синонімічного ряду слова «мещанин» в російській, українській та інших мовах за рахунок сленгових неологізмів, таких як «мажор», «шмуд» та інші.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел . – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с. – ISBN 966-569-013-2.
2. Новий тлумачний словник української мови. 42000 слів: У 4-х томах / Уклад. В. Яременко, О. Сліпущко. — Київ: вид. Аконіт, 1998.
3. Словник синонімів української мови: В 2 т. /А. А. Бурячок, Г. Н. Гнатюк, С. І. Головащук та інші. – К. : Наук. думка, 2001 – 1026 с.
4. Ожегов С.И. Словарь русского языка: Ок. 57 000 слов / С. И. Ожегов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю.Шведовой. – 18-е изд., стереотип. – М. : Рус. яз., 1986. – 797 с.
5. Большая Советская Энциклопедия. (В 30 томах). Гл. Ред. А.М.Прохоров. Изд. 3-е. М., «Советская Энциклопедия» 1974. Т.16. Мёзия – Моршанск. 1974. – 616 с.
6. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка / Даль Владимир. Толковый словарь живого великорусского языка: Т.1-4. – М. : Русский язык, 1978 – Т.2.И – О. – 1978. – 779 с.

7. Википедия. Свободная Энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80>

8. «Словарь крылатых слов и выражений» [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

http://dic.academic.ru/dic.nsf/dic_wingwords/2876/%D0%A4%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80

9. Русская идеология. Информационно-аналитический портал. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

http://russidea.rchgi.spb.ru/ideasinrussia/universalcults/index.php?ELEMENT_ID=3685

10. Щукин В.Г., Апология Молотова. Мещанство и интеллигенция в историко-культурной перспективе [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://vphil.ru/index.php?option=com_content&task=view&id=314&Itemid=52. 21.06.2011.

11. Герцен А.И. Сочинения в девяти томах / Александр Иванович Герцен. Сочинения в девяти томах. – М.: Государственное издательство художественной литературы, 1956. – Т.3. – 1956. – 772 с.

12. Горький М. Собрание сочинений в тридцати томах / М. Горький. Собрание сочинений в тридцати томах. – М.: Государственное издательство художественной литературы, 1953. – Т. 23. – 1953. – 464 с.

13. Савин И. И. О мещанстве / Иван Савин. О мещанстве [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

http://dugward.ru/library/savin_ivan/savin_o_mechanstve.html

14. Табунов А. О мещанстве и мещанах [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.duel.ru/200445/?45_4_2.

15. Степапов Ю.С. Мещанство [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://deja-vu4.narod.ru/Middle_classes.html.

16. Зелінська Л. Міщанство як тема повідомлення у міжкультурній комунікації (трагіфарс Габрієли Запольської «Моральність пані Дульської» на сцені Рівненського державного музично-драматичного театру) [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://naub.org.ua/?p=847>.

РЕЗЮМЕ

В. В. Сурков. Мировоззренческие особенности общественного отношения к мещанству в постсоветских странах.

В статье рассматриваются особенности общественного отношения к мещанству в постсоветских странах и его отображение в исторических и современных значениях слов «мещанин», «мещанство», «обыватель», «обывательщина», исследуются причины появления и фиксации новых значений этих значений как составляющих социального мировоззрения.

Ключевые слова: мещанин, мещанство, обыватель, обывательщина.

SUMMARY

V. Surkov. World-Vewing Peculiarities of Social Attitude to Petty Bourgeois in Post-Soviet Countries.

In this article world-vewing peculiarities of social attitude to petty bourgeois in post-soviet countries and their representation in modern and historic meanings of the words «philistine», «petty bourgeois», «petty bourgeoisie», «philistinism», «narrow-mindedness» are considered, motives of their new meanings appearance and fixing as the reflection of social philosophy are researched.

Key words: *philistine, petty bourgeois, petty bourgeoisie, philistinism, narrow-mindedness.*